

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Георги Иванов Митов, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Юридически факултет, катедра „Наказателноправни науки“

за дисертационния труд на проф. д-р Румен Илиев Марков на тема „Изключващи вината обстоятелства по българското наказателно право (теоретичен модел за усъвършенстване на законодателството)“

за присъждане на научната степен „доктор на юридическите науки“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, специалност Наказателно право

основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед на Ректора на Университета за национално и световно стопанство

I. ИНФОРМАЦИЯ ЗА АВТОРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Проф. д-р Румен Илиев Марков е утвърден учен и преподавател. Автор е на множество публикации в областта на наказателното право.

Проф. д-р Марков е представил за обсъждане дисертационния си труд в катедра „Наказателноправни науки“ при Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство и е насочен за защита пред научно жури.

Процедурата за публична защита е открита със Заповед на Ректора на Университета за национално и световно стопанство след решение на Катедрения съвет и на Факултетния съвет на Юридическия факултет.

II. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Представеният дисертационен труд на проф. д-р Румен Марков на тема „Изключващи вината обстоятелства по българското наказателно право (теоретичен модел за усъвършенстване на законодателството)“ представлява

първото цялостно изследване в правната ни литература на тези проблеми. Това определя рецензираната работа като изключително актуална като по този начин тя запълва една съществена празнота в българската наказателноправна теория.

Въпросите за вината в наказателното право и изключващите вината обстоятелства са едни от най-сложните и фундаментални проблеми. Научна дързост и увереност е необходима за изработване на цялостен модел за усъвършенстване на действащото законодателство по тях.

Авторът прави критичен анализ на съществуващата правна уредба в Наказателния кодекс (НК) и съдебна практика и на тази основа изработва цялостна теория за обстоятелствата изключващи вината. Това му позволява да направи многобройни предложения за промени в действащата правна регламентация с оглед на адекватност на направените теоретични изводи за съдържанието и същността им. Това прави изследването особено ценно за доктрината и за законодателя.

2. Дисертационният труд е в обем от 331 страници, включително библиографска справка на използваната литература, съдържаща 131 заглавия на кирилица и латиница. Бележките под линия са 521.

Като структура дисертацията се състои от увод, пет глави и заключение. Изложението е традиционно класическо – всяка глава е структурирана в параграфи, а те – в точки, в които тематично са обособени въпросите, свързани с предмета на изследването.

3. Авторефератът отговаря на нормативните изисквания и представя точно рецензираното съчинение. Дисертантът убедително е аргументирал актуалността и важността на темата, очертал е предмета на научното изследване, формулирал е целите и задачите на изследването и е посочил методологията. Синтезирано е представено съдържанието на отделните глави

на дисертационния труд, посочени са и приносите и предложенията *de legeferenda*.

III. КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ТРУДА

1. В увода авторът обосновава своя научен интерес и актуалността на изследването. Поставя основните задачи, които преследва – на основата на достиженията на българската и чужда доктрина в подходяща философско-психологична рамка да бъде изработено общо понятие за изключващите вината обстоятелства, отразяващо тяхната същност и социално-правно значение и детайлно разглеждане на всички обстоятелства по чл. 14 – 16а НК, поотделно и в тяхната логическа връзка.

Тези цели са изпълнени блестящо. Нещо повече, резултатът от изследването надхвърля поставените задачи и дава цялостна завършена концепция за изключващите вината обстоятелства по българското наказателно право и на базата на този теоретичен модел прави предложения за усъвършенстване на правната регламентация на тези проблеми.

2. Първа глава е посветена на теоретично изясняване на понятието за изключващи вината обстоятелства.

Разгледани са връзката на вменяемостта с деянието, обществената опасност и противоправност като свойства на престъплението. На тази основа е обоснован изводът, че обстоятелствата, изключващи вината, са приложими само ако деянието осъществява обективните признаци на състава на престъплението, не е малозначително и липсват обстоятелства, изключващи обществената опасност и противоправност. Затова разпоредбите на чл. 14 – 16 НК са субсидиарни на тези по чл. 9, ал. 2 НК и чл. 12 – 13а НК.

Направена е характеристика на обстоятелствата, изключващи вината и е определен меродавният момент за тяхното наличие.

Като обобщение на научните резултати от изследването в тази глава е дадена дефиниция на понятието „изключващо вината обстоятелство“.

3. Във Втора глава са разгледани въпросите, свързани с грешката (чл. 14 НК).

Многоаспектно, с оглед на съдържанието, е анализирана фактичката грешка и нейното проявление през призмата на състава на престъплението. Посочени са особеностите на неуредената в НК грешка в обществената опасност и е направено предложение за нейното законодателно уреждане. Изведено и обосновано е ново понятие – „социална невменяемост“ като възможна хипотеза на липсата на вмменяемост.

Дадена е класификация и са посочени характеристиките на основните видове грешки в наказателното право – неизвинителна и извинителна, фактическа и юридическа.

4. Глава трета обхваща анализа на случайното деяние (чл. 15 НК).

Изяснена е същността на случайното деяние като обратният аспект на непредпазливостта, разкрити са съдържанието на обективния критерий „длъжен“ и на субективния критерий „могъл“. Дадено е определение на случайното деяние като изключващо вината обстоятелство.

В тази глава е съпоставено случайното деяние с грешката и са посочени основните различия в двата института. Интересен ракурс в изследването е проблема за относимостта към вината на обективния критерий „длъжен да предвиди“ настъпването на общественоопасните последици.

5. Предмет на четвърта глава е изпълнението на противоправна служебна заповед (чл. 16 НК) като основание, изключващо вината.

Изяснени са историческото развитие и характеристиките на този институт. Интересен и приносен момент е въпросът за отговорността на началника, отдал противоправната служебна заповед.

На основата на направения анализ са разгледани теориите относно правната природа на изпълнението на противоправна служебна заповед и е дадено оригинално авторово виждане по този въпрос.

6. Пета глава е посветена на новият чл. 16а НК.

Първоначално е направен задълбочен анализ на принудата като изключващо и смекчаващо отговорността обстоятелство. Разгледани са различните аспекти на принудата по чл. 143 НК и тяхната връзка със свободата на волята.

На тази основа са очертани специфичните черти на принудата по чл. 16а НК и наказателноправното ѝ значение. Аргументирано и обосновано е направен критичен анализ на действащата правна уредба и съответствието с Директива 2011/36/ЕС.

7. В заключението са направени синтезирани в 40 пункта основните изводи на изследването в отделните глави и са направени 15 групи предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на законодателството в тази област.

IV. НАУЧНИ, НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ И ДОСТОЙНСТВА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Редом с посочените по-горе приноси моменти допълнително могат да се посочат и още няколко по-обща:

1. Достоинството и ценността на този труд е в комплексността, задълбочеността и всеобхватността на научното изследване на разглежданите проблеми, което може да се обособи като самостоятелен принос.

Авторът прави за първи път в наказателноправната ни литература теоретичен модел на обстоятелствата, изключващи вината и тяхната взаимовръзка помежду си и ефекта върху конструкцията на престъплението. По оригинален начин са представени иновативните му виждания за цялостна теория на тези проблеми. Това прави трудът полезен за широк кръг читатели – научни работници, практикуващи юристи, представители на законодателната власт. Това му придава и актуалност поради липсата на подобно цялостно изследване в доктрината на наказателното право.

2. Като безспорни научни приноси на дисертационния труд могат да бъдат посочени дадените определения и дефиниции на редица понятия в разглежданата материя („обстоятелства, изключващи вината“, „грешка“, „случайно деяние“, „принудата“ и други).

Съществен и значим принос е теоретичното изясняване на същността и съдържанието на отделните обстоятелства, които изключват вината. Направените разграничения ще допринесат за разрешаването на редица проблеми в съдебната практика.

На основата на богатата съдебна практика, която е анализирана подробно и задълбочено, авторът е посочил противоречията в правоприлагането и е дал своето виждане за тяхното разрешаване. Това може да се посочи като самостоятелен приносен момент в разработката.

3. Приносен момент имат и направените 15 предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на законодателството.

Голяма част от тях заслужават подкрепа, други са спорни и трудно приемливи. Те, по несъмнен начин, показват широките познания на автора в разглежданата материя и възможността му за критичен анализ на действащото законодателство, научната литература и съдебната практика.

4. В трудът дисертантът чрез комплексен подход изследва значими и важни за теорията и практиката въпроси на наказателното право. Той привежда убедителна аргументация в подкрепа на застъпените становища и за оборване на критикуваните мнения при коректен тон на научната полемика. Поддържаните становища са обосновани и изразяват авторовата позиция. Коректно са цитирани библиографските източници.

Работата е четивна, правилно структурирана и това я прави лесна за ползване. Написана е на точен юридически език.

V. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Проф. д-р Румен Марков има четири публикации по дисертацията,

съгласно представената справка – две монографии и две студии.

В тях са разработени отделни проблеми, свързани с темата на изследването и застъпените идеи в тях са доразвити и допълнени в настоящия труд.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на изложеното считам, че представеният дисертационен труд на тема „Изключващи вината обстоятелства по българското наказателно право (теоретичен модел за усъвършенстване на законодателството)“ съдържа теоретични обобщения и решения на научни и научно-приложими проблеми, които представляват значителен и оригинален принос в науката.

Поради това, на основание чл. 12, ал. 4 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 37, ал. 1 от Правилника за приложението му, давам положителна оценка на дисертационния труд и убедено предлагам на почитаемото научно жури да вземе решение за присъждането на научната степен „доктор на юридическите науки“ на проф. д-р Румен Илиев Марков.

Дал становището:

27.05.2019 г.

проф. д-р Георги Митов

OPINION

by Prof. Georgi Ivanov Mitov, D. Sc., Sofia University "St. Kliment Ohridski", Faculty of Law, Department of Criminal Law,

on the dissertation thesis of Prof. Rumen Iliev Markov, Ph. D,

on the subject "Circumstances Ruling Out Guilt in Bulgarian Criminal Law (a Theoretical Model for the Improvement of the Legislation)"

to the award of the degree "Doctor of legal sciences" in 3. Social, Economic and Legal Studies, professional field 3.6. Law, specialty Criminal law

Grounds for the opinion: participation in the scientific jury on the defense of the thesis, pursuant to Order of the Rector of the University of National and World Economy

I. INFORMATION ABOUT THE AUTHOR OF THE DISSERTATION

Prof. Rumen Iliev Markov, Ph. D, is an established scientist and lecturer. He is the author of numerous publications in the field of criminal law.

Prof. Dr. Markov has presented his dissertation at the Department of Criminal Law at the Faculty of Law of the University of National and World Economy for discussion and has been referred for defense before a scientific jury.

The public defense procedure was opened by the Order of the Rector of the University of National and World Economy after a decision by the Departmental Council and the Faculty Council of the Faculty of Law.

II. GENERAL CHARACTERISTIC OF THE DISSERTATION

1. The presented dissertation thesis of Prof. Rumen Markov, Ph. D, on "Circumstances Ruling out Guilt in Bulgarian Criminal Law (a Theoretical Model for the Improvement of the Legislation)" is the first comprehensive study in our legal literature on these issues. This determines the peer reviewed work as a highly relevant and thus it fills a significant gap in the Bulgarian criminal law theory.

Questions of guilt in criminal law and circumstances ruling out guilt are among the most complex and fundamental problems. Scientific audacity and confidence are necessary to develop a comprehensive model for improving the existing legislation regarding them.

The author makes a critical analysis of the existing legislation in the Criminal Code (CC) and the jurisprudence and on this basis elaborates a comprehensive theory on the circumstances ruling out guilt. This allows him to make numerous proposals for changes to the current legal regulation in view of the adequacy of the theoretical conclusions made about their content and essence. This makes the study particularly valuable for the doctrine and the legislator.

2. The dissertation's volume is of 331 pages, including bibliography containing 131 titles in Cyrillic and Latin. The footnotes are 521.

Regarding its structure, the dissertation consists of an introduction, five chapters and a conclusion. The main body is traditionally classic: each chapter is structured in paragraphs, and they — in points, where the topics related to the subject matter of the study are thematically placed.

3. The abstract meets the normative requirements and presents the reviewed work correctly. The author has convincingly argued the topicality and importance of the subject, he has outlined the subject of the scientific study, formulated the objectives and the tasks of the research and identified the methodology. The content of the individual chapters of the thesis has been precisely presented, the contributions and the *de lege ferenda* proposals are also pointed out.

III. SHORT SUMMARY OF THE DISSERTATION

1. In the introduction, the author justifies his scientific interest and the relevance of the study. He puts forward the main tasks which he pursues, on the basis of the achievements of the Bulgarian and foreign doctrine, to develop in a suitable philosophical-psychological framework a common notion of the circumstances ruling out guilt, reflecting their essence and socio-legal significance, and a detailed review of all of the circumstances under arts. 14—16a CC, individually and in their logical connection.

These goals are fulfilled brilliantly. Moreover, the outcome of the study goes beyond the tasks set and provides a complete conception of the circumstances ruling out guilt under Bulgarian criminal law and, on the basis of this theoretical model, makes proposals for improvement of the legal regulation of these problems.

2. The first chapter is devoted to the theoretical clarification of the notion of circumstances ruling out guilt.

The imputability's relation with the conduct, and the public danger and illegality as properties of the crime are examined. On this basis, it is concluded that the circumstances ruling out guilt are only applicable if the act realizes the objective elements of the crime's composition, it is not of minor significance and there are no circumstances excluding public danger and illegality. Therefore, the provisions of Arts. 14—16 CC are subsidiary to those under Art. 9(2) and Arts. 12—13a CC.

A characterization of the circumstances ruling out guilt is made and the relevant moment in time for their presence has been determined.

As a summary of the scientific results of the study in this chapter, a definition of the notion of "circumstances ruling out guilt" is given.

3. In Chapter Two, questions regarding the mistake are addressed (Article 14 CC).

In a multi-faceted fashion, given the content, are analyzed the factual mistake and its manifestation through the prism of the crime's composition. The peculiarities of the mistake in the public danger, not governed in the CC, are outlined and a proposal for its legislative settlement is made. A new concept—"social un-imputability" as a possible hypothesis of the lack of imputability—is derived and justified.

A classification is given and the characteristics of the main types of mistakes in criminal law are stated—excusable and inexcusable, factual and legal.

4. Chapter Three covers the analysis of the incidental act (Art. 15 CC).

The essence of the incidental act as the opposite aspect of the negligence is clarified, the content of the objective criterion "obligated" and the subjective criterion "could" are revealed. A definition of incidental act as a circumstance ruling out guilt is given.

This chapter compares the incidental act with the mistake and the main differences between the two institutes are laid out. An interesting survey in the study is the problem of the relevance to the guilt to the objective criterion "ought to anticipate" the onset of the publicly dangerous consequences.

5. The subject of Chapter Four is the execution of an illegal official order (Article 16 CC) as a ground for ruling out guilt.

Historical developments and the characteristics of this institute are clarified. An interesting and insightful moment is the question of the responsibility of the superior, who gave the illegal official order.

On the basis of the analysis, the theories on the legal nature of the execution of an illegal official order have been examined and the author's original opinion on this issue is given.

6. The fifth chapter is devoted to the novel art. 16a CC.

Initially, an in-depth analysis of coercion as a circumstance ruling out and mitigating liability is made. The various aspects of coercion under Art. 143 CC and their relation to the freedom of will are considered.

On this basis, the specific features of the coercion under Art. 16a CC and its significance for criminal law are outlined. A critical analysis of the current legal framework and compliance with Directive 2011/36/EU is substantiated and justified.

7. In the conclusion, in 40 points are summed up the main conclusions of the study in the individual chapters and *de lege ferenda* proposals in 15 groups are made to improve the legislation in this area.

IV. SCIENTIFIC CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION

In addition to the aforementioned contributing moments, we can further mention a few more general ones:

1. The value of this work is the complexity, thoroughness and comprehensiveness of the scientific study of the problems, which can be established as a separate contribution.

The author makes, for the first time in the criminal justice literature, a theoretical model of the circumstances ruling out guilt and their relationship with each other and the effect on the structure of the crime. An original way of presenting his innovative ideas for a comprehensive theory of these problems is presented. This makes the work useful for a wide range of readers: researchers, practitioners, lawmakers. This also gives it relevance because of the absence of such a comprehensive study in the doctrine of criminal law.

2. The theoretical clarification of the definitions and the essence of a number of concepts in the subject matter ("circumstances ruling out guilt", "mistake", "incidental act", "coercion", and others) can be mentioned as undisputable scientific contributions of the dissertation.

A significant contribution is the theoretical clarification of the nature and essence of the individual circumstances ruling out guilt. The distinctions made will contribute to resolving a number of problems in the jurisprudence.

Based on rich jurisprudence, that has been thoroughly analyzed, the author has highlighted the contradictions in law enforcement and has given his vision for their resolution. This can be viewed as an independent contribution of the study.

3. The 15 *de lege ferenda* proposals on the improvement of legislation are also a contribution.

A great part of them deserve support, others are controversial and difficult to accept. They, beyond reasonable doubt, demonstrate the author's broad knowledge of this subject matter and his ability to critically analyze the applicable law, scientific literature and jurisprudence.

4. In the dissertation, the author through a complex approach explores significant and important issues of criminal law's theory and practice. He puts forward convincing arguments in support of the views that have been put forward and in rebutting the criticized opinions in the tone of scientific debate. The opinions supported are substantiated and express the author's position. The bibliographic sources are correctly cited.

The work is readable, properly structured, making it easy to use. It is written in a precise legal language.

V. PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION'S TOPIC

Prof. Rumen Markov, Ph. D, has four dissertations, according to the report presented: two monographs and two studies.

In them, the specific issues related to the topic of the study are considered, and the ideas put forward in them are further developed and expanded in the present work.

VI. CONCLUSION

On the basis of the above, I consider that the presented dissertation on the subject "Circumstances Ruling out Guilt under Bulgarian Criminal Law (Theoretical Model for Improvement of the Legislation)" contains theoretical conclusions and solutions of scientific and practical problems, which represent a significant and original contribution in the science.

Therefore, on the grounds of Art. 12(4) of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and Art. 37(1) of the Regulations for its application, I give a positive evaluation of the dissertation and, convinced, propose to the honored scientific jury to award the scientific degree "Doctor of Legal Sciences" to Prof. Rumen Iliev Markov, Ph. D.

Opinion:

27.05.2019

Prof. Georgi Mitov, D. Sc.